Sergi

CUMHURİYET SERGİSİ
HUKUK PERSPEKTİFİ

103. YIL
CUMHURİYET BALOSU

1839 - 1923

Cumhuriyet Öncesi Durum

Parçalı bir hukuk düzeninden millî egemenliğe

Osmanlı'nın son döneminde hukuk tek bir kaynağa dayanmıyordu. Şer'i hukuk ile Batı'dan alınan kanunlar yan yana uygulanıyor; şer'iye, nizamiye ve cemaat mahkemeleri ayrı ayrı yargı yetkisi kullanıyordu. Kapitülasyonlar ise yabancılara kendi konsolosluk mahkemelerinde yargılanma ayrıcalığı tanıyarak devletin yargı egemenliğini sınırlıyordu.

1839	Tanzimat Fermanı: Can, mal ve namus güvencesi; kanun önünde eşitlik vaadi
1869 – 1876	Mecelle: Fıkha dayalı borçlar ve yargılama hukuku derlemesi
1876	Kânûn-ı Esâsî: İlk anayasa, meşruti monarşiye geçiş
1917	Hukuk-ı Aile Kararnamesi: Aile hukukunda ilk kanunlaştırma denemesi
30 Ekim 1918	Mondros Ateşkesi: 7. madde ile işgallere hukuki kılıf
23 Nisan 1920	TBMM açıldı: Yasama ve yürütme yetkisi Meclis'te toplandı
10 Ağustos 1920	Sevr: TBMM onaylamadığı için hukuken hiç yürürlüğe girmedi
20 Ocak 1921	Teşkilât-ı Esasiye Kanunu: Millî egemenlik anayasal ilke oldu
1 Kasım 1922	TBMM kararıyla saltanat kaldırıldı
24 Temmuz 1923	Lozan: Kapitülasyonlar kaldırıldı, yargı egemenliği tanındı

"Hâkimiyet bilâ kayd ü şart milletindir."

1921 TEŞKİLÂT-I ESASİYE KANUNU • **MADDE 1**

Osmanlı'da yüksek hukuk ve yargı görevlileri (Arif Paşa Serisi)

Fransa'nın İzmir Konsolosu'nun, İzmir Kadısı'nın huzuruna çıkması (Jean du Mont, 1699)

1919 – 1922

Kurtuluş Savaşı Dönemi

Cephede kazanılan zafer, Meclis'te kurulan meşruiyet

Millî Mücadele yalnızca Sakarya'da ve Dumlupınar'da verilmedi. Kongre kararlarından Misak-ı Millî'ye, olağanüstü kanunlardan uluslararası antlaşmalara kadar her adım, millî iradeye dayanan yeni bir hukuk düzeninin taşlarını döşedi.

Temmuz – Eylül 1919	Erzurum ve Sivas Kongreleri: Manda ve himaye reddedildi, Heyet-i Temsiliye kuruldu
28 Ocak 1920	Misak-ı Millî: Son Meclis-i Mebusan millî sınırları ve tam bağımsızlığı ilan etti
29 Nisan 1920	Hıyanet-i Vataniye Kanunu: TBMM'nin ilk kanunlarından
11 Eylül 1920	İstiklal Mahkemeleri kuruldu: Olağanüstü dönemin yargısı
16 Mart 1921	Moskova Antlaşması: TBMM uluslararası bir antlaşmaya taraf oldu
5 Ağustos 1921	Başkomutanlık Kanunu: Meclis yetkisini süreli olarak Mustafa Kemal'e devretti
7–8 Ağustos 1921	Tekâlif-i Millîye emirleri: Ordunun ihtiyacı kanuni yükümlülükle karşılandı
Ağustos 1921 – Eylül 1922	Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Taaruz, İzmir'in Kurtuluşu
11 Ekim 1922	Mudanya Ateşkesi: Silahlı mücadele hukuken sona erdi

"Milletin istiklâlini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır."

AMASYA GENELGESİ • **22 HAZİRAN 1919**

Birinci İnönü Muharebesi'nin ardından Batı Cephesi ziyareti (1921)

BİR ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ

Cumhuriyetin İlanı 29 Ekim 1923

TBMM 1921 Anayasası'ndaki değişiklikleri kabul etti

TEŞKİLÂT- I ESASİYE KANUNU • **MADDE 1'E EKLENEN HÜKÜM**

"Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir."

Cumhuriyet bir bildiriyle değil, bir kanunla kuruldu. 1921 Anayasası millî egemenliği ilan etmiş, fakat devletin şeklini ve devlet başkanlığını adıyla düzenlememişti. 29 Ekim'deki değişiklik bu boşluğu doldurdu. Kanun, Meclis üyeleri arasından seçilecek bir Cumhurbaşkanlığı makamı yarattı ve hükûmetin kuruluşunu düzenledi. Aynı gün Mustafa Kemal Paşa oybirliğiyle ilk Cumhurbaşkanı seçildi.

DEVLETİN ŞEKLİ
Cumhuriyet, anayasal bir hüküm olarak tanımlandı

DEVLET BAŞKANI
TBMM'nin kendi üyeleri arasından seçtiği Cumhurbaşkanı

HÜKÛMET
Başvekil ve vekiller, Meclis'in onayıyla göreve gelir

ARDINDAN • 1924 ANAYASASI, **MADDE 1**

"Türkiye Devleti bir Cumhuriyettir."

Devlet erkanının Ankara'daki II. Türkiye Büyük Millet Meclisi binasından çıkışı

1924 – 1937

Türk Hukuk Devrimi

Hukuk birliği, laiklik ve kanun önünde eşitlik

Cumhuriyet, çağdaş Avrupa kanunlarını Türk hukukuna aktararak kısa sürede bütüncül bir hukuk devrimi gerçekleştirdi. Böylece hukukun kaynağı dini kurallar olmaktan çıkıp Meclis'in iradesine dayandı; yargı tek çatı altında toplandı ve ihdas edilen kanunlarda hukukun, etnik kimlik ve inanç ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlara aynı ve eşit şekilde uygulanmasına yönelik düzenlemeler gerçekleştirildi.

ÖNCE

Şer'iye ve nizamiye mahkemeleri bir arada
Hukukun kaynağı ağırlıkla fıkıh ve Mecelle
Cemaatlere göre ayrı aile ve miras kuralları

SONRA

Yargı birliği: tek ve bağımsız mahkemeler
Hukukun kaynağı millî irade
Bütün vatandaşlar aynı kanuna tabi

3 Mart 1924	Halifelik ile Şer'iye ve Evkaf Vekâleti kaldırıldı
8 Nisan 1924	Şer'iye mahkemeleri kaldırıldı; yargı birliği sağlandı
20 Nisan 1924	1924 Anayasası: Hâkimlerin bağımsızlığı güvenceye alındı
5 Kasım 1925	Ankara Hukuk Mektebi açıldı
1926	Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu (İsviçre), Ceza Kanunu (İtalya), Ticaret Kanunu (Almanya ve İtalya)
1927 – 1929	Hukuk (İsviçre) ve Ceza (Almanya) yargılama usulü kanunları
10 Nisan 1928	"Devletin dini İslam'dır" hükmü Anayasa'dan çıkarıldı
5 Şubat 1937	Laiklik, anayasal bir ilke olarak Anayasa'ya girdi

103. Yıl
Cumhuriyet Balosu

Atatürk, Ankara Hukuk Mektebi açılışında - I (1925)

Atatürk, Ankara Hukuk Mektebi açılışında - II (1925)

1923 – 1926

Medeni Kanunun Hazırlanışı

Fıkıh temelli tasarılardan İsviçre modeline

Cumhuriyet'in ilk yıllarında aile ve miras hukuku önce fıkıh esaslarına göre yeniden yazılmaya çalışıldı. Bu girişimler sonuç vermeyince yön değişti: en yeni ve en sade Avrupa medeni kanunu olan 1912 tarihli İsviçre Medeni Kanunu, bir heyet tarafından Türkçeye aktarılarak Meclis'e sunuldu.

2 Mayıs 1923	Ahkâm-ı Şahsiye Komisyonu ilk toplantısını yaptı
3 Nisan 1924	Fıkıh esaslı aile hukuku tasarısı Meclis'ten geri çekildi
19 Mayıs 1924	Kanun komisyonları Batı hukukuna yönelen yeni bir talimatla düzenlendi
Kasım 1924	Mahmut Esat Bozkurt Adliye Vekili oldu
1925	26 kişilik heyet, İsviçre Medeni Kanunu'nun Fransızca metnini Türkçeye aktardı
Aralık 1925	Tasarı Bakanlar Kurulu'nda onaylanıp TBMM'ye sunuldu
17 Şubat 1926	TBMM Genel Kurulu'nda oybirliğiyle kabul edildi
4 Nisan 1926	Resmî Gazete'de yayımlandı
4 Ekim 1926	Yürürlüğe girdi

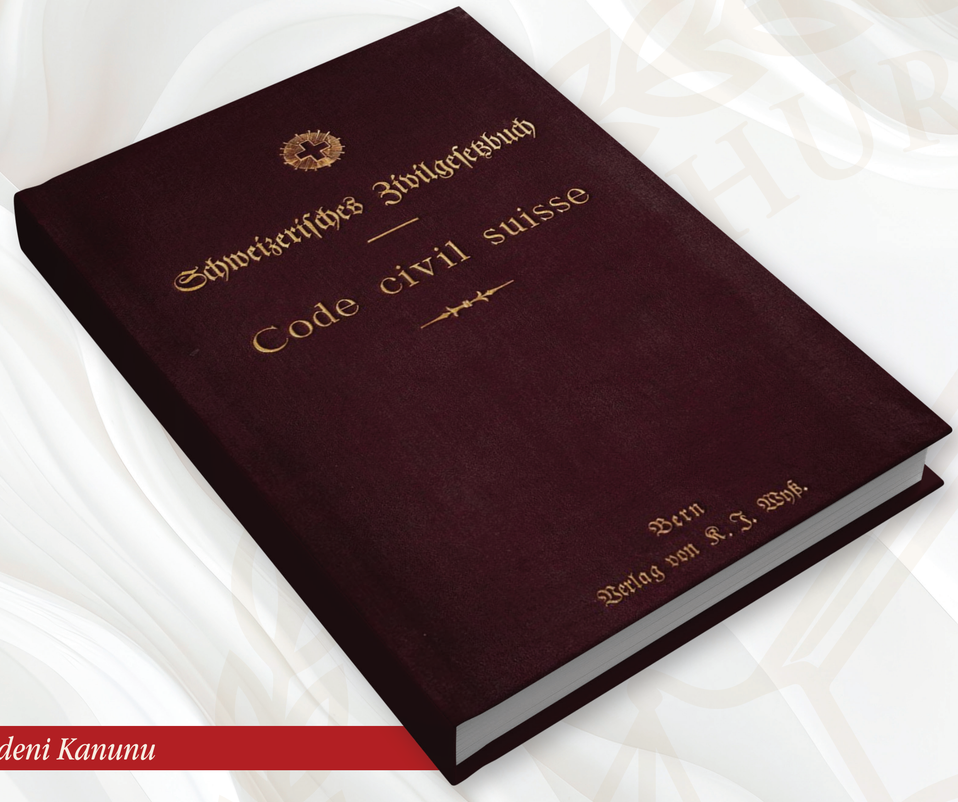
HEYETİN BİLEŞİMİ

Milletvekilleri
Başkan: Şükrü Kaya

Hâkimler
Uygulamanın sesi

Profesörler
Hukuk biliminin sesi

Avukatlar
Savunmanın sesi

İsviçre Medeni Kanunu

Ankara Hukuk Mektebi Eğitim Kadrosu

KANUNUN ARKASINDAKİ HUKUKÇULAR

Hazırlıkta Görev Alan Dört Mason

Medeni Kanun'u Türkçeye aktaran 26 kişilik heyette milletvekilleri, hâkimler, hukuk profesörleri ve avukatlar yer aldı. Bu heyetin dört üyesi, aynı zamanda Türk masonluğunun içinden gelen isimlerdi.

Şükrü Kaya

1883 – 1959 • İstanköy

HEYETİN BAŞKANI VE SÖZCÜSÜ

- İstanbul Hukuk Mektebi (1908), Paris Hukuk Fakültesi'nde lisansüstü eğitim
- Menteşe milletvekili; Ziraat ve Hariciye Vekili (1924–1925)
- Cumhuriyet tarihinin en uzun süreli Dahiliye Vekili (1927–1938)
- CHP Genel Sekreteri (1936–1938)

Masonluk: 1935'te locaların kendi kendini feshetme sürecinde Dahiliye Vekili olarak belirleyici rol oynadı.

Fuat Hulusi Demirelli

1877 – 1955 • İstanbul

HEYETTE HÂKİM ÜYE

- Mekteb-i Hukuk (1901); savcılık ve hâkimlik, İzmir Bidayet Mahkemesi reisliği
- Meclis-i Mebusan'da Trablusgarp ve Antalya mebusu; TBMM'de Antalya milletvekili
- Temyiz Mahkemesi üyesi; Medeni ve Ticaret kanunu komisyonlarında görev
- Şair: Kır Menekşeleri, Yabanî Güller

Masonluk: 1909'da mason oldu; 1918–1921 yıllarında Büyük Üstat olarak görev yaptı.

Ahmed Samim Gönensay

1884 – 1995 • Selanik

HEYETTE PROFESÖR ÜYE

- 1923–1924 Ahkâm-ı Şahsiye Komisyonu üyesi
- İstanbul Hukuk Fakültesi'nde medeni hukuk hocası
- "Medeni Hukuk" (1936) ve "Miras Hukuku" ders kitaplarının yazarı
- 1954'te emekli oldu; fakülte 1955'te adına armağan çıkardı

Masonluk: Türk masonluğunun tanınmış üyeleri arasında anılan hukuk profesörü.

Vasfi Raşit Seviğ

1887 – 1971 • Yemen

HEYETTE PROFESÖR ÜYE

- Galatasaray (1906); İstanbul ve Paris hukuk fakülteleri
- Lozan'la kurulan Muhtelit Hakem Mahkemesi'nin Türk üyesi
- Ankara Hukuk'ta Roma ve medeni hukuk ordinaryüs profesörü
- Şebinkarahisar ve Sivas milletvekili

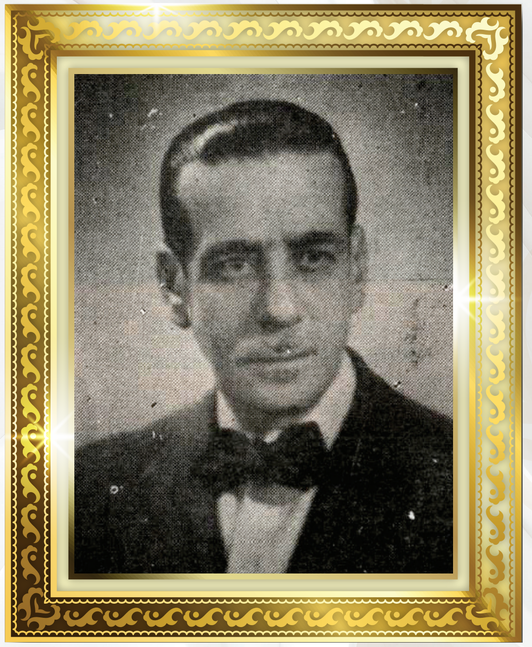
Masonluk: Türk masonluğunun tanınmış üyeleri arasında anılan hukuk profesörü.

Şükrü Kaya

Fuat Hulusi Demirelli

Ahmed Samim Gönensay

Vasfi Raşit Seviğ

TÜRK KANUNU MEDENİSİ · KANUN NO. 743

Medeni Kanunun Kabulü

TBMM'DE KABUL
17 Şubat 1926

YÜRÜRLÜK
4 Ekim 1926

1912 tarihli İsviçre Medeni Kanunu esas alınarak, Adalet Bakanı Mahmut Esat Bozkurt döneminde kabul edildi. Mecelle'nin ve 1917 Hukuk-ı Aile Kararnamesi'nin yerini aldı; kişiler, aile, miras ve eşya hukukunu dini kurallardan ayırarak tek ve laik bir düzene bağladı.

GETİRDİĞİ TEMEL HUKUKİ DÜZENLEMELER

Tek eşlilik
Evli kişinin yeniden evlenmesi yasaklandı

Resmî nikâh
Evlilik birliği, evlendirme memuru önünde kurulur

Yargısal boşanma
Tek taraflı irade beyanı yerine mahkeme kararı

Mirasta eşitlik
Kadın ve erkek mirasçılar eşit pay alır

Eşit tanıklık
Tanık beyanında cinsiyete göre ayrım kaldırıldı

Medeni haklar
Her insan hak ehliyetine sahip bir kişidir

MADDE 1 • HÂKİME YOL GÖSTEREN İLKE

Kanunda hüküm yoksa hâkim örf ve âdete göre; o da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı koyacağı kurala göre karar verir.

Atatürk bir Baloda

Türk Kadınlar Birliği tarafından İstanbul'da düzenlenen miting (1934)

VATANDAŞ İÇİN • 1930

Medeni Bilgiler

Yeni hukuk düzeninin vatandaş el kitabı

Kanunlar değişmişti; sıra, vatandaşın haklarını ve ödevlerini bilmesindeydi. Mustafa Kemal, 1929 - 1930 yıllarında Afet (İnan) Hanım'la birlikte okullar için bir yurttaşlık kitabı hazırladı. Bölümlerin önemli kısmını kendi el yazısıyla kaleme aldı. Kitap, Anayasa'nın ve Medeni Kanun'un ilkelerini gençlerin anlayacağı bir dile çevirdi.

YAZILIŞ
1929–1930, Mustafa Kemal ve Afet İnan

BASIM
Devlet Matbaası, "Vatandaş İçin Medeni Bilgiler"

OKUTULDUĞU YER
Ortaokul ve liselerde yurttaşlık dersi

KİTABIN HUKUKİ KAVRAMLARI

Millet ve Vatan
Devletin kurucu unsurları

Devlet ve Hâkimiyet
Egemenliğin kayıtsız ve şartsız millete ait oluşu

Cumhuriyet
Millî egemenliğe en uygun yönetim şekli

Hürriyetler
Kişi, çalışma, mülkiyet, din ve vicdan, ifade

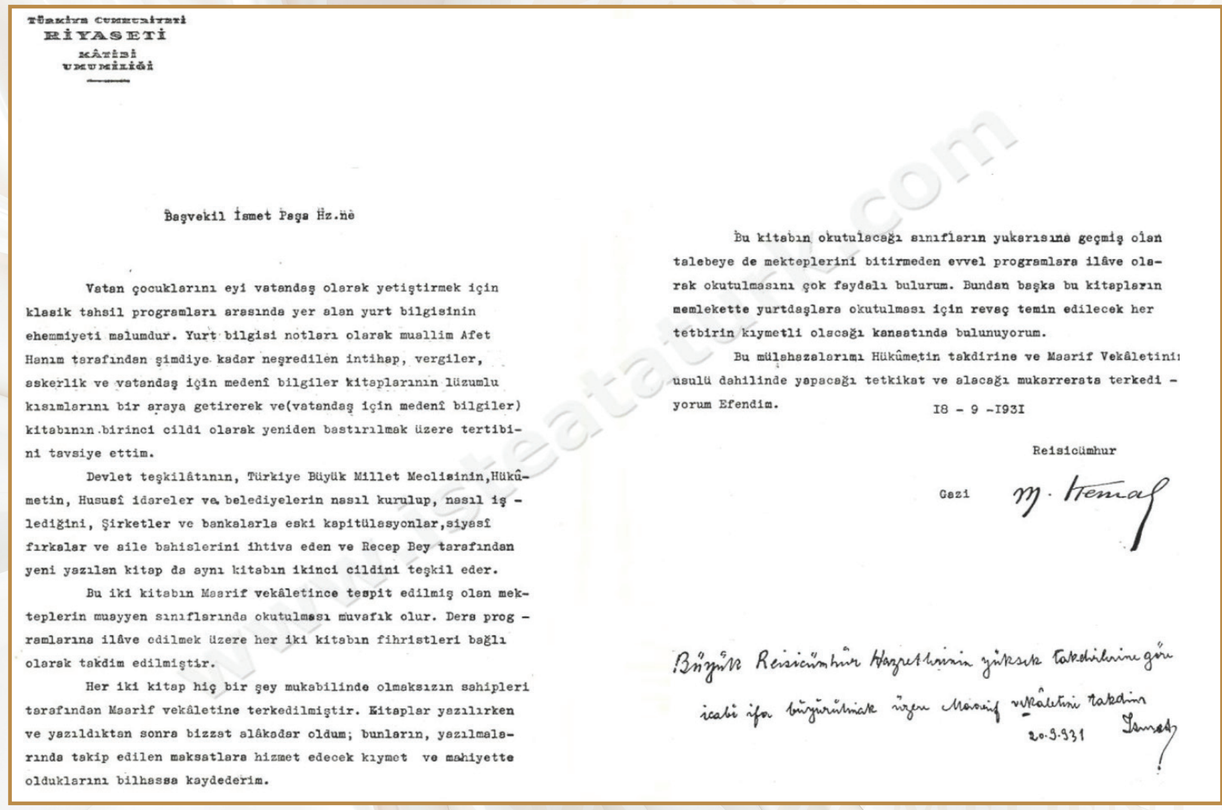
Vatandaşlık hakları
Kanun önünde eşitlik ve seçme hakkı

Vatandaşlık ödevleri
Vergi, askerlik ve kanunlara uyma

"Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir."

MEDENİ BİLGİLER

103. YIL
CUMHURİYET BALOSU

Türkiye Cumhuriyeti
RİYASETİ
Kâtibi
Umumîliği

Başvekil İsmet Paşa Hz.ne

Vatan çocuklarını eyi vatandaş olarak yetiştirmek için klasik tahsil programları arasında yer alan yurt bilgisinin ehemmiyeti malumdur. Yurt bilgisi notları olarak muallim Afet Hanım tarafından şimdiye kadar neşredilen intihap, vergiler, askerlik ve vatandaş için medenî bilgiler kitaplarının lüzumlu kısımlarını bir araya getirerek ve(vatandaş için medenî bilgiler) kitabının birinci cildi olarak yeniden bastırılmak üzere tertibini tavsiye ettim.

Devlet teşkilâtının, Türkiye Büyük Millet Meclisinin,Hükûmetin, Hususî idareler ve belediyelerin nasıl kurulup, nasıl iş - lediğini, Şirketler ve bankalarla eski kapitülasyonlar,siyasî fırkalar ve sile bahislerini ihtiva eden ve Recep Bey tarafından yeni yazılan kitap da aynı kitabın ikinci cildini teşkil eder.

Bu iki kitabın Maarif vekâletince tespit edilmiş olan mekteplerin muayyen sınıflarında okutulması muvafık olur. Ders prog - ramlarına ilâve edilmek üzere her iki kitabın fihristleri bağlı olarak takdim edilmiştir.

Her iki kitap hiç bir şey mukabilinde olmaksızın sahipleri tarafından Maarif vekâletine terkedilmiştir. Kitaplar yazılırken ve yazıldıktan sonra bizzat alâkadar oldum; bunların, yazılmalarında takip edilen maksatlara hizmet edecek kıymet ve mahiyette olduklarını bilhassa kaydederim.

Bu kitabın okutulacağı sınıfların yukarısına geçmiş olan talebeye de mekteplerini bitirmeden evvel programlara ilâve olarak okutulmasını çok faydalı bulurum. Bundan başka bu kitapların memlekette yurtdaşlara okutulması için revaç temin edilecek her tedbirin kıymetli olacağı kanaatında bulunuyorum.

Bu mülâhazalarımı Hükûmetin takdirine ve Maarif Vekâletinin usulü dahilinde yapacağı tetkikat ve alacağı mukarrerata terkedi - yorum Efendim.

18 - 9 -1931

Reisicümhur
Gazi M. Kemal

Büyük Reisicümhur Hazretlerinin yüksek takdirlerine göre icabı ifa buyurulmak üzere Maarif vekâletine takdim
20.9.931 İsmet

Atatürk'ün Vatandaş İçin Medeni Bilgiler adlı kitabı için İsmet İnönü'ye yazdığı mektup.

KANUNDAKİ EŞİTLİK, SALONDAKİ HAYAT

Cumhuriyet Baloları

Yeni medeni hayatın vitrini

Medeni Kanun kadını hukuk önünde erkekle eşit kılmıştı; balolar bu eşitliği herkesin gözü önünde sahneye taşıdı. Kadın ve erkeğin aynı salonda, aynı masada, aynı dans pistinde yer aldığı bu geceler, kanun metnindeki ilkenin gündelik hayattaki karşılığı oldu.

27 Şubat 1924	İstanbul Pera Palas'ta Cumhuriyet'in ilk büyük balosu
29 Ekim 1925	Ankara'da ilk resmî Cumhuriyet Bayramı balosu
25 Kasım 1925	Şapka Kanunu: Kıyafette yenilik kanunla düzenlendi
1926	Medeni Kanun: Kadın ve erkek hukuken eşit
Ankara Palas	Başkentin resmî balolarının değişmeyen adresi oldu
1932 sonrası	Halkevleri baloları Anadolu'ya taşıdı; kadın ve erkeğin birlikte katılımı esas alındı
1934	Kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı

KIYAFET
Erkeklere frak, askerlere üniforma; kadınlara tuvalet

DANSLAR
Vals, tango ve fokstrot

TEŞVİK
Mustafa Kemal, kadınların katılımını bizzat destekledi

Bu gece, o geleneğin 103. yılındaki halkasıdır.

29 EKİM 1923 – 29 EKİM 2026

Atatürk Bir Baloda, Tevfik Rüştü Aras ile birlikte (1929)

Tokatlıyan Oteli'nde yapılan bir baloda katılımcılar (1929)